



בבית המשפט העליון בשבתו כבית משפט גבוה לצדק

בג"ץ 2405/06

בג"ץ 1193/07

בג"ץ 2768/07

כבוד השופט י' עמית
כבוד השופט ג' קרא
כבוד השופט ד' מינץ

לפני :

העותרת בג"ץ 2405/06
ובבג"ץ 1193/07 :

קו לעובד

העותר בבג"ץ 2768/07 :

מכון קונקורד לחקר קליטת המשפט הבינלאומי
בישראל

נגד

המשיבים בבג"ץ 2405/06 :

1. מנהל יחידת הסמך לעובדים זרים –
משרד התעשיה, המסחר והתעסוקה
2. שרת החוץ
3. מנהלת מחלקת אמנות – משרד החוץ
4. רע"ן קשרי חוץ וזרים – משרד החוץ
5. ממשלת ישראל
6. שר הפנים

המשיבים בבג"ץ 1193/07
ובבג"ץ 2768/07 :

1. שר הפנים
2. שר התמ"ת
3. שרת החוץ
4. ממשלת ישראל

עתירה למתן צו על תנאי

תאריך הישיבה : ט' בטבת התשע"ט (17.12.2018)

בשם העותרת בג"ץ 2405/06
ובבג"ץ 1193/07 :

עו"ד עודד פלר ועו"ד מיכל תג'ר

בשם העותר בבג"ץ 2768/07 : עו"ד ד"ר אבינעם כהן

בשם המשיבים 1-6 בבג"ץ
2405/06 והמשיבים 1-4 בבג"ץ
1193/07 ובבג"ץ 2768/07 : עו"ד ערין ספדי-עטילה

פסק דין

השופט י' עמית:

1. העתירות שלפנינו עוסקות בתופעה המכוערת – שניתן לראותה כ"עבדות מודרנית" או כסחר בבני אדם למטרות עבודה – של גביית דמי תיווך גבוהים, שמהגרי עבודה נדרשים לשלם למתווכי כוח אדם על מנת לעבוד בישראל.

המדובר בסכומים נכבדים מאוד של אלפי דולרים, לעיתים עשרות אלפי דולרים, שמשלם העובד לחברת כוח אדם במדינת המוצא שלו, תמורת ה"זכות" להגיע ולעבוד בישראל בפרך, בעיקר באותם ענפים בהם קיים מחסור בישראל בידיים עובדות, כמו ענפי החקלאות, הבניין, הסייעוד והתיירות. התופעה של גביית דמי תיווך מעובדים זרים, גורמת לתופעות לוואי שליליות נוספות כמו הבאת עובדים לארץ מבלי שממתין להם מעסיק או "ניפוח" המספרים של העובדים הנדרשים בענפים השונים.

2. במסגרת טיפולו של בית משפט זה בעתירות, ניתן ביום 17.6.2009 צו על תנאי, המורה למשיבים ליתן טעמיהם כמפורט כלהלן:

1. "מדוע לא ינקטו בצעדים הולמים למניעת הגעתם של עובדים המגיעים ממדינות מוצא שבהן נגבים דמי תיווך בסכומים גבוהים מעל למותר בדין.

2. מדוע לא יימנעו המשיבים מהענקת אשרת עבודה לעובדים זרים ממדינות מוצא שבהן נגבים דמי תיווך גבוהים מעל למותר על פי דין בלא שהובטחו זכויותיהם של העובדים בישראל."

3. המדינה לא התכחשה לצורך ולחשיבות שבחתימת הסכמים בילטרליים עם מדינות המוצא מהן מגיעים העובדים. ואכן, במהלך השנים נחתמו הסכמים בין-מדינתיים, כלהלן: בענף החקלאות – נחתם הסכם עם תאילנד, ומתנהל פיילוט עם סרי לנקה; בענף הבניין – נחתמו הסכמים עם רומניה, בולגריה, אוקראינה, מולדובה וסין; בענף הסייעוד – נחתם הסכם עם הפיליפינים.

על מנת להאיר בזרקור את היקף הבעיה, נציין כי על פי הנתונים העדכניים שנמסרו על ידי העותרים, בישראל שוהים כ-113,000 מהגרי עבודה כדין, אשר רק כ-39,000 מביניהם הגיעו תחת המטריה של הסכמים בין-מדינתיים. אם ניקח, לדוגמה, את ענף הסייעוד, שהוא ענף חשוב במציאות היום יומית בישראל, הרי שעל פי הנתונים שהמציאה המדינה, בישראל שוהים כיום 66,171 עובדי סיעוד חוקיים ולא חוקיים, שהגיעו מארצות שונות בפילוח כלהלן: פיליפינים – 25,370; הודו – 13,187; מולדובה – 10,189; סרי לנקה – 5,179; אוזבקיסטן – 4,534; נפאל – 3,092; אוקראינה – 2,337; רומניה – 739; גיאורגיה – 495; קולומביה – 435; בולגריה – 126; ועוד עשרות עובדים ממדינות שונות.

4. כאמור, אין חולק על הצורך בחתימת הסכמים בין-מדינתיים על מנת למגר, ולמצער להפחית, את התופעה המקוממת של גביית דמי תיווך מופרזים על גבם של העובדים. גם העותרים מאשרים כי ההסכמים הבילטרליים שנחתמו היו אפקטיביים והעלימו את תופעת דמי התיווך הבלתי חוקיים, באותם ענפים בהם הוחלו ויושמו. הסכמים אלה הם אפוא דרך המלך להתמודד עם התופעה, לצד אמצעי אכיפה נוספים בהם ראוי ורצוי לנקוט.

[במאמר מוסגר: בישראל נאסר על חברות כוח האדם לגבות כספים מעבר לסכום מסוים, בהתאם להוראות הפרק הרביעי 1 לחוק שירות התעסוקה, התשי"ט-1959 והתקנות שהותקנו על פיו. הועלתה טענה כי למרות הוראות החוק, חלק מדמי התיווך המופרזים הנגבים בארצות המוצא, מוצאים דרכם לגורמים בישראל ולמתווכי כוח האדם בישראל. מובן כי איננו יכולים להתייחס לטענה זו, מה עוד שחברות כוח האדם בישראל אינן צד לעתירות שבפנינו].

5. הנה כי כן, לפנינו עתירה מוצדקת, שעוסקת בנושא כאוב שצריך להדיר שינה מעיניו של כל בן אנוש. מה עוד, שאותם עובדים זרים סועדים את בני משפחתנו, בונים את בתינו, ומגדלים את מזוננו.

המלחמה בסחר בבני אדם למטרות עבודה, צריכה אפוא להיעשות בשני ראשים עיקריים: חתימה על הסכמים בין-מדינתיים ואיסור על הבאת עובדים ממדינות שאינן חתומות על הסכמים כאמור. זאת, מאחר שמטבע הדברים מתווכי כוח אדם יעדיפו להביא עובדים מארצות שאינן חתומות על הסכמים, שאין בהן הגבלה על גובה דמי התיווך.

לזכותה של המדינה ייאמר, כי אינה מתכחשת לצורך הדוחק בחתימה על הסכמים בין-מדינתיים וכי קיבלה על עצמה את העיקרון כי יש לשאוף ולחתור לחתימה על הסכמים כאמור. המדינה אף הצהירה כי בענפי החקלאות והבניין אכן לא מאפשרים כניסה של עובדים זרים בלי הסכמים בין-מדינתיים.

6. העותרים ביקשו כי העתירות תמשכנה להיות תלויות ועומדות בבית משפט זה. זאת, מחשש כי הפסקת הדיווחים העיתיים של המשיבים על התקדמות בפעולותיהם, תהווה חותם סופי למגמה המתעצמת, לטענתם, של נסיגה מכברת הדרך שכבר הושגה במסגרת העתירות, ולנטישה של הערוץ הבילטרלי, מה שעלול להוות מסמר אחרון

בניסיון למגר את תופעת דמי התיווך. מה עוד, שמאחורי הקלעים מופעלים לטענתם מכבשי לחצים על ידי גורמים אינטרסנטיים שונים.

7. אכן, ברי כי המלאכה לא הסתיימה והיא רחוקה מלהסתיים וגם המדינה מכירה בכך, ואף לא עמדה על מחיקת העתירות. יש לבחון את אופן היישום של ההסכם עם הפיליפינים בענף הסיעוד. יש להמשיך להתקדם לחתימה על הסכמים בין-מדינתיים עם מדינות נוספות, ואנו ערים לכך שהנושא מורכב וכרוך ביחסי חוץ עם המדינות השונות. בעיה נוספת שיש ליתן עליה את הדעת, היא מה שנחזה לכאורה כעקיפה של ההסכמים הבין-מדינתיים באמצעות הבאת "מומחים", "משתלמים", ו"מתנדבים" בענפים השונים.

עם זאת, ולא בלי התלבטות, מצאנו כי בחלוף 12 שנים בהן העתירות תלויות ועומדות, הגיעה העת ל"פסק זמן" בליווי שנתן בית משפט זה לנושא, ואנו מורים על מחיקת העתירות.

יודגש כי מחיקת העתירות אין משמעה כי הטיפול בנושא הושלם. רחוק מכך, ועל המדינה המלאכה ליישם בהקדם ככל שניתן את הצהרתה כי היא פועלת לחתימה על הסכמים בילטרליים עם מדינות נוספות. אנו תקווה כי הדברים ייעשו גם ללא פיקוח ו"דרבון" של בית משפט זה. מכל מקום, ככל שהעותרים ימצאו כי המדינה גוררת רגליים ביישום ההסכמים הקיימים או בחתימה על הסכמים נוספים או באי אכיפת החוק, הרי שדלתות בית משפט זה לא ננעלו.

8. סוף דבר שאנו מורים על מחיקת העתירות. נוכח תרומתם החשובה של העותרים להעלאת הנושא ולמלחמה בתופעה של גביית דמי תיווך מופרזים מעובדים זרים, המשיבים ישאו בהוצאות העותרים בסך 7,500 ₪ כל אחד.

ניתן היום, ט' בטבת התשע"ט (17.12.2018).

ש ו פ ט

ש ו פ ט

ש ו פ ט